

KS. JAN KOWALSKI

ZYCIE, DZIAŁALNOŚĆ I SPUSCIZNA PISARSKA DOMINIKANINA MIKOŁAJA Z MOŚCISK (1559—1632)

1. RYS BIOGRAFICZNY

Mikołaj z Mościsk nie doczekał się dotychczas źródłowej biografii. Bardzo lakoniczne jego życiorysy¹ opierają się jedynie na wzmiankach współcześnie z Mikołajem żyjącego kanonika krakowskiego Szymona Starowolskiego² i współbrata zakonnego Abrahama Bzowskiego³ oraz na Aktach Kapituły Generalnej odbytej w Walencji w 1647 roku⁴. Nawet dominikanin Sadok Barącz pisząc „Rys dziejów Zakonu Kaznodziejskiego w Polsce”⁵ nie zadaje sobie trudu i nie sięga do źródeł, a jedynie tłumaczy pra-

¹ S. Okolski, *Orbis Polonus, splendoribus coeli, triumphis mundi, pulchritudine animantium, decore aquatiliū, naturae septibiliū condecoratus*, Cracoviae 1641, t. I, ss. 340—341; J. Quetif (J. Echard), *Scriptores Ordinis Praedic.*, Lutetiae Parisiorum 1721, t. II, s. 546; — P.H. Pruszczyk, *Forteca Monarchów i całego królestwa Polskiego*, Kraków 1737, ss. 264—265; M. Sieykowski, *Świątynia Pańska*, Kraków 1743, s. 311; Kl. Chodykiewicz, *De rebus gestis in Provincia Russiae Ordinis Praedicatorum. Commentarium libri XI digestus*, Berdyczów 1780, ss. 332—333; — P. Bentkowski, *Historia literatury polskiej*, Warszawa-Wilno 1814, t. II, s. 22; — H. Juszyński, *Dykcjonarz poetów polskich*, Kraków 1820, t. I, s. 317; — F. Siarczyński, *Obraz wieku panowania Zygmunta III, króla Polskiego i Szwedzkiego*, Lwów 1828, t. I, ss. 332—333; — W.A. Maciejowski, *Piśmiennictwo polskie od czasów najdawniejszych aż do roku 1830*, Warszawa 1852, t. III, ss. 710—712; — K. Jucewicz, *Okruszyny biograficzne o niektórych Ojcach Zakonu Kaznodziejskiego prowincji polskiej od roku 1609 do 1864*, ss. 135—141.

² *Scriptorum polonicorum Hecatontas*, Venetiis 1625, s. 101.

³ *Propago D. Hyacinthi Thaumaturgi Poloni*, Venetiis 1606, ss. 87—95.

⁴ *Vita Servi Dei Nicolai Moscicensis ex actis Capituli Generalis, Valentiae 1647 celebrati, de verbo ad verbum desumpta*; w: F. Nicolai Moscicensis, *Theologia moralis, Cracoviae 1683*, pars IV: Supplementum Moscicensis: De Matrimonio, s. 94—95.

⁵ Lwów 1861, tt. 2.

wie dosłownie, podobnie jak jego poprzednicy i łączy w jedną całość wspomniane już wzmianki ⁶.

Słusznie twierdzi ks. W. Wicher, że o Mikołaju Mościckim zachowały się bardzo szczupłe wiadomości ⁷. Niemniej jednak w konwencie krakowskim pozostało wiele dokumentów dotyczących dziejów bądź to całej Prowincji Polskiej, bądź poszczególnych domów zakonnych, na podstawie których można względnie dokładnie odtworzyć życie wybitnego Dominikanina.

Pierwsza chronologicznie wzmianka, jaka dochowała się o Mikołaju, to śluby zakonne. „Professionem tacitam” składa Mikołaj 30 VII 1575 roku, uroczystą zaś 6 VIII tegoż roku ⁸. Zgodnie z obowiązującymi wtedy konstytucjami zakonnymi, do profesji może być dopuszczony ten, kto ukończył szesnasty rok życia i przebył roczny nowicjat ⁹. Dlaczego składa podwójną profesję, nie wiadomo. Można jedynie przypuszczać, że w dniu profesji uroczystej ukończył dopiero wiek wymagany przez konstytucje zakonne, a nieco wcześniej nowicjat. Wyjaśnienie to pozwala na przyjęcie daty urodzenia Mikołaja pomiędzy 31 VII a 5 VIII 1559 roku ¹⁰. Miejscem urodzenia polskiego dominikanina, jak wskazuje nazwisko, są Mościska ¹¹, miasteczko położone w diecezji przemyskiej, słynne z wielu uczonych, których z siebie wydało ¹², a rodzicami, których imion historia nie przekaza-

⁶ S. Barącz, *Rys dziejów Zakonu Kaznodziejskiego w Polsce* Lwów 1871, t. II, ss. 207—210.

⁷ W. Wicher, *Mikołaj z Mościsk teolog-moralista i pisarz ascetyczny z początku XVII w.*, Przegląd Teologiczny 9(1928)209.

⁸ *Catalogus fratrum profitentium in Conventu SS-mae Trinitatis ab Anno Domini 1509*, 10b (ADK — bez sygnatury). Prowincjałem jest wówczas Melchior Mościcki, przeorem krakowskim Dionizy Obrycki, a magistrami nowicjatu kolejno: Zygmunt — lektor, Gabriel z Torunia, Marcin, Walerian, Florian — lektor, Stanisław Strykowita — bakałarz artium i Stanisław Tomczyński. — tamże, kk. 9—12.

⁹ „Professionem non posse aliquem facere ante sextum decimum annum expletum”. — C. Jasiński, *Summarium Ordinationem Capitulum Generalium Ord. Praedicatorum*, Cracoviae 1638, s. 311.

¹⁰ Hipotezę tę potwierdza notatka zamieszczona przy dacie jego śmierci, iż Mościcki zmarł w 73 roku życia — 6 VI 1632. *Necrographia seu obitus Fratrum Generalium, Provincialium, Priorum, Magistrorum, Baccalareorum, Lectorum, Cursorum, Inquisitorum, Praedicatorum etc. Ordinis nostri, Anno Domini 1615, per me fratrem Valerianum Lithuanide, Mgrum Conventus Cracoviensis*, k. 17.

¹¹ Mikołaj zawsze podpisuje się: „Nicolaus Moscicensis” — por. np. *Liber expositum Crac. ab anno 1581*, ss. 434, 440, 445; — *Primus liber Consiliorum Conventus Cracoviensis SS Trinitatis ab Anno Domini 1596*, kk. 2, 3, 4, 7.

¹² Siarczyński wspomina o siedmiu uczonych Mościckich (por. *Obraz wieku, dz. przyt.*, s. 332). Niesłusznie kwestionuje tę liczbę Ignacy Chodyniecki (por. *Dykcyonarz uczonych Polaków*, Lwów 1833, t. II, s. 129). Dominikańskie bowiem dokumenty wspominają o czterech Mościckich: Melchiorze, spowiedniku króla Zygmunta Augusta, kaznodziei i inkwizytorze (por. A. Bzowski, *Propago*, dz. przyt., s. 89), Michale — magistrze teologii (por. *Acta Capituli Provincialis Provinciae Poloniae Ord. Praedicatorum in Conventu Cracoviensi*, anno Domini 1590 celebrati, k. 11), o naszym Mikołaju oraz o Wojciechu (por. *Acta Capituli Provincialis in Conventu Plocensi*, AD 1635, k. 9). Ponadto: *Statuta nec non liber promotorum philosiphorum* (Cracoviae 1849, wyd. przez Józefa Muczkowskiego seniora), notują Macieja i Jakuba Mościckich — profesorów Wszechnicy Jagiellońskiej (por. ss. 67 i 260). Według *Słownika Geograficznego Królestwa Polskiego* rodem z Mościsk był Krzysztof Sapalski (Sa-

zała, zapewne tamtejsi mieszczanie. Gdzie pobiera początkowe wykształcenie i kiedy przybywa do Krakowa nie wiadomo. Współczesny prawie Mikołajowi jego współbrat zakonny Szymon Okolski chwając ród Zamojskich i Akademię przez nich założoną, dla której Mościcki napisał podręcznik logiki¹³, nazywa go wychowankiem Akademii Krakowskiej¹⁴. Jednak *Matricula Studii Cracoviensis*¹⁵ takiego imienia w połączeniu z Mościckimi nie wymieniają. Natomiast jest rzeczą pewną, że O. Mikołaj studiuje przez dwa lata (1582—1584) w Bolonii¹⁶, wysłany jesze jako brat zakonny. Widocznie odznacza się nieprzeciętnymi zdolnościami, skoro wbrew zwyczajowi decyzja wysłania go na studia zagraniczne zapada jeszcze przed święceniami kapłańskimi¹⁷. Być może, że święcenia kapłańskie otrzymuje jeszcze przed wyjazdem na studia lub też po powrocie z zagranicy. Dokładnej jednak daty ustalić nie można ze względu na brak dokumentów¹⁸.

W roku 1585 już jako lektor, Mikołaj z Mościsk przebywa w konwencie krakowskim i wpisuje się do Bractwa Różańcowego¹⁹ przy kościele

pelius) nadzyciel fizyki w Akademii Zamojskiej, kanonik krakowski i sekretarz nadworny Zygmunta III Wazy i Władysława IV (por. t. VI, s. 696).

¹³ *Institutionum logicalium libri septem*, Cracoviae 1606, k. 1 v.

¹⁴ „Quapropter Almae Academiae Cracoviensis alumnus quondam, domum Theologiae Magister Nicolaus Moscicensis de Ordine Praedicatorum Logices fundamenta ascribendo, ita de vobis praecatus fuit: (następnie podaje wiersz zamieszczony w „*Institutionum logicarum libri septem*”, stanowiący dedykację dla Tomasza Zamojskiego, syna hetmana Jana Zamojskiego); — por. Szymon Okolski, *Orbis Polonus*, dz. przyt., t. I, s. 341.

¹⁵ *Pars tertia matriculae Studii Cracoviensis ab anno 1540 ad 1606*; rkps BJ, sygn. 630.

¹⁶ Świadczą o tym dwa dokumenty: a) *Acta Magistra Generalnego Zakonu*, gdzie czytamy: „Die 20 Maii (1582) pro primo loco vacante assignatur studens formalis in studii Bononiensi Fr. Nicolaus Moscicensis pro rata provinciae”. — *Registrum litterarum et actorum P. P. Pauli Constabilis Mag. Gen. OP. 1580—1582*, k. 55, oraz b) *Akta Kapituły Prowincjonalnej odbytej w Sandomierzu w roku 1583*: „Revocationes. Ex actis Capituli Generalis. Revocamus ex studio Italiae F. Nicolaum de Conventu Cracoviensi et F. Michaellem de eodem Conventu”. — *Acta Capituli Provincialis in Conventu Sancti Jacobi extra muros Sandomiriensis anno Domini MDLXXX,III, pro festo Sancti Michaelis Archangeli celebrati*, k. 13. Wprowadzie drugi dokument wymienia tylko jego imię, ale w innych dokumentach te dwa imiona występują razem już z nazwiskami: „Concedimus et potius petitionem nostram apud reverendissimum interponimus ut infrascripti possint ad gradum baccalaureatus promoveri, scil. rp... f. Michael et f. Nicolaus Moscicenses s. t. lectores”. (*Acta Capituli Provincialis Provinciae Poloniae Ord. Praedicatorum in Conventu Cracoviensi pro festo S. Vincenti Martyris anno Domini 1590*, k. 11); — „Acceptamus in Provincia nostra magisteria... item baccalaureatus rr. pp. p. f. Michaelis Mostic. prioris Luceoriensis, p. f. Nicolai Mosticensis praedicatoris Leopolensis...”. (*Acta Capituli Provincialis Provinciae Poloniae Ordinis Praedicatorum anno Domini 1593 Lublini, die 13 mai celebrati*, k. 12).

¹⁷ Zacytowane akta *Magistra Generalnego i Kapituły Prowincjonalnej* w Sandomierzu (por. nota 16) nazywają Mikołaja wyraźnie tylko bratem. Nie piszą bowiem „pater frater” względnie „p. f.” jak to zawsze czynią przy ojcach.

¹⁸ Archiwum krakowskiej Kurii Metropolitalnej nie posiada *Liber ordinandorum* do roku 1647.

¹⁹ Bractwo Różańcowe przy dominikańskim kościele Świętej Trójcy w Krakowie nie jest tylko stowarzyszeniem czysto dewocyjnym. Prowadzi również duszpasterstwo akademickie oraz akcją przeciw nowinkarstwu protestanckiemu i kalwińskiemu.

Św. Trójcy²⁰. W dwa lata później (1587—1588) on sam jest promotorem tegoż Bractwa²¹.

Conajmniej od 1 września 1589 roku²², bo wtedy po raz pierwszy pojawia się w dokumentach lwowskich jego imię, pełni funkcję kaznodziei rzeczywistego we Lwowie²³. Ostatnia zaś wzmianka świadcząca o zajmowaniu tego stanowiska nosi datę 15 września 1592 roku²⁴. W międzyczasie zostaje bakałarzem św. teologii. Kapituła Prowincjonalna bowiem jeszcze w 1590 roku uchwała prośbę o przyznanie Mościckiemu tego stopnia naukowego na najbliższej Kapitułce Generalnej²⁵. Wniosek aprobuje Kapituła Generalna Wenecka 27 maja 1592 roku²⁶. Decyzję ogłasza Kapituła Prowincjonalna odbyta w Lublinie 16 maja 1593 roku, która postanawia prosić Generała Zakonu, by zechciał promować Mikołaja magistrem teologii²⁷. Zgodę najwyższej władzy zakonnej ogłoszono na Kongregacji Prowincjonalnej w Piotrkowie 29 IX 1596 roku²⁸.

²⁰ W *Księdze Bractwa Różańcowego od r. 1585 do 1716* wpisał własnoręcznie: „Fr. Nicolaus a Moszcziska lector conventus Cracoviae ordinarius”, — por. s. 2.

²¹ „Recepti per fratrem p. Nicolaum Mosticensem AD 1587 ... AD 1588 (Tu następują nazwiska przyjętych do Bractwa wpisane ręką Mościckiego)”; tamże, ss. 11—15. Przyjęcia do Bractwa dokonuje na mocy nominacji Generała Zakonu: „Romae 11 maii 1586. Conceditur licentia erigendi societatem SS. Rosarij et Nominis Dei tempore Quadragesimae P. Fratri Nicolao Mosticensi lector”. — *Registrum litterarum et actorum Fr. Sixti Fabri Mag. Gen. OP. 1583—1589*, k. 61.

²² Do tego czasu Mościcki przebywa w Krakowie, o czym świadczą wzmianki w *Registrum expositorum conventus Cracoviensis ab anno 1581*; por. ss. 102 i 155.

²³ *Registrum expositorum Conventus Leopoliensis noviter comparatum ab anno 1579*, s. 275; por. także: *Liber privilegiorum, datorum subditis conventus Leopoliensis SS. Corporis Christi et Arendae ab anno 1411 ad a 1689*, kk. 32, 33, 34, 36.

²⁴ *Liber privilegiorum, datorum subditis Conventus Leopoliensis*, dz. przyt., k. 37.

²⁵ „Concedimus vel potius petitionem nostram apud Reverendissimum interponimus, ut infrascripti possint ad gradum baccalaureatus promoveri, scil. rp... f. Michael et F. Nicolaus Mosticensis s. t. lectores”. — *Acta Capituli Provincialis Provinciae Poloniae Ord. Praedicatorum in Conventu Cracoviensi pro festo S. Vincentii Martyris anno Domini 1590 celebrati*, k. 11. — Mościcki używa tytułu bakałarza jeszcze przed zatwierdzeniem przez Kapitułę Generalną. W przywileju udzielonym przez klasztor lwowski niejakiemu Torossowi z dn. 19 IV 1591 O. Mikołaj wymieniany jest jako kaznodzieja rzeczywisty i bakałarz św. teologii (por. *Liber privilegiorum, datorum subditia Conventus Leopoliensis*, dz. przyt., k. 34). Widocznie istnieje zwyczaj, na mocy którego po decyzji Kapituły Prowincjonalnej przedstawienia kandydata na stopień bakałarza lub magistra do zatwierdzenia Kapitułce Generalnej, może on używać już tego tytułu.

²⁶ *Archivum Fratrum Praedicatorum, Romae 1936*, t. V, s. 344.

²⁷ „Acceptamus in Provincia nostra... baccalaureatus rr pp.: p. f. Michaelis Mostic., prioris Luceoriensis; p. f. Nicolai Mosticensis praedicatoris Leopoliensis... Concedimus et concedendo obnixemur p. magistrum generalem nostrum, petimus, ut possint promoveri ad gradum magisterii in sacra theologia rr pp f. Michael Mosticensis s. t. baccalaureus et f. Nicolaus Mosticensis s. t. baccalaureus”. — *Acta Capituli Provincialis Provinciae Poloniae Ardinis Praedicatorum, anno Domini 1593, Lublini die 16 maii celebrati*, k. 12.

²⁸ „Approbamus et acceptamus magisteria reverendorum patrum: patris fratris videlicet Michaelis Mosticensis praesentis capituli deffinitoris secundi, patris fratris Nicolai Mosticensis regentis studii Cracoviensis”. — *Acta capituli Provincialis in Conventu Petricoviensi S. Dorotheae Ordinis Praedicatorum pro festo S. Michaelis Archangei anno Domini 1596*, k. 8. Już w r. 1594 Akta Generała Hipolita Beccarii nazywają O. Mokołaja magistrem teologii (por. *Registrum litterarum et actorum F. Mariae Hippoliti Beccariae Mag. Gen Ord. 1589—1599*; k. 107). Ale dopiero 6 lutego

Rok 1594 zastaje magistra Mikołaja już w Krakowie²⁹. Tegoż roku wyjeżdża jednak w sprawach zakonnych do Warszawy³⁰ oraz do Rzymu³¹, zapewne do Generała Zakonu, po otrzymaniu jego zgody ważnej na lat dziesięć³². Jednak jego pobyt w stolicy chrześcijaństwa nie trwa długo, gdyż już pod datą 23 lutego roku następnego widnieje nazwisko Mościckiego, jako kontrolującego księgę zakonnych wydatków konwentu krakowskiego³³.

Kiedy dokładnie zostaje O. Mikołaj Regensem Dominikańskiego Studium Generalnego w Krakowie, nie wiadomo. Wspomniana już Kapituła Prowincjonalna odbyta w Piotrkowie w roku 1596 świadczy o nim już jako o Regensie³⁴. Jako Regensa Studium wymienia Mościckiego nieco wcześniej dokument z dnia 1 IV 1596 roku³⁵. Być może, że rację ma Jucewicz, który twierdzi, iż O. Mikołaj obejmuje to stanowisko już w roku 1593³⁶. Księga Studium Generalnego, choć założona jeszcze 1519 roku, zawiera jednak spis Regensów dopiero od 1598 roku i jako pierwszego wymienia właśnie Mościckiego³⁷.

W roku 1595 dochodzi do nieporozumień pomiędzy Prowincjałem i Ojcami Prowincji Polskiej, do których należy również Mościcki a Kontratą Ruską, której patronuje klasztor lwowski. Ojcowie lwowscy wybierają na przeora swego klasztoru Antonina z Przemyśla, dotychczasowego przeora plockiego. Prowincjał Feliks z Sieradza jednak nie zatwierdza go na to stanowisko i nakazuje Sewerynowi Lubomlczykowi wizytację klasztoru oraz wyznaczenie przeora. Większość Ojców nie przyjmuje wizytatora, ani narzuconego przeora Gabriela z Widawy³⁸, wysuwając jako kandydata na przeora Regensa Mikołaja z Mościsk. Jak wynika z dokumentów, Mościcki zostaje mianowany przez Prowincjała przeorem lwowskim i wikariu-

---

te same Akta wzmiankują, że Mościckiemu przyznano tytuł magistra teologii. (Die 6 februarii 1597 creati fuere magistri praevio examine PP Baccalaurei Fr. Albertum Secovius, Fr Michael et Fr Nicolaus Mosticensis, por. tamże, k. 211). Zapewne najwyższa władza zakonna wyraziła zgodę na mianowanie O. Mikołaja magistrem teologii pod warunkiem złożenia egzaminu i jeszcze przed Kapitułą Prowincjonalną w Piotrkowie taki egzamin odbył się. Na tej podstawie Kapituła nadaje mu ten tytuł, zawiadamiając o egzaminie Generała Zakonu. Ten zaś po otrzymaniu odpowiednich dokumentów ostatecznie magisterium zatwierdza.

²⁹ *Registrum expositorum Conventus Cracoviensis ab anno 1581*, dz. przyt., s. 297.

³⁰ tamże, s. 305.

³¹ tamże, s. 309.

³² „Die 8 decembris (1593) concessa fuit P. Baccal. Nicolae Mosticensi licentia eundi Romam, valitura ad decenium”. — *Registrum litterarum et actorum Fr. Mariae Hippoliti Beccariae Mag. Gen. Ord. 1589—1599*, dz. przyt., fol. 104.

³³ *Registrum expositorum Conventus Cracoviensis ab anno 1581*, dz. przyt., s. 320.

³⁴ *Acta Capituli Provincialis in Conventu Petricoviensi S. Dorotheae Ordinis Praedicatorum pro festo S. Michaelis Archangeli anno Domini 1596*, dz. przyt., k. 8.

³⁵ *Progressus causae civilis*: dokument nr 19.

³⁶ K. Jucewicz, *Okruszyny biograficzne o niektórych Ojcach Zakonu Kazn. Prowincji Polskiej od r. 1609—1864*, dz. przyt., s. 136.

³⁷ *Liber Studii Generalis Cracoviensis ab anno 1519*, s. 83.

³⁸ *Progressus causae civilis*, dz. przyt., dokument nr 17.

szem Kontraty Ruskiej³⁹. Nigdy jednak tego stanowiska nie obejmuje, choć tytuł zatrzymuje co najmniej do 18 VIII 1598⁴⁰. Wypadki bowiem potoczyły się inaczej. W międzyczasie arcybiskup lwowski Jan Dymitr Solikowski za namową Ojców tamtejszego klasztoru, szczególnie Antonina z Przemyśla, wysłał list do rezydującego w Genui Generała Dominikanów Hipolita Beccarii z prośbą, by oddzielił klasztory ruskie od Prowincji Polskiej. Generał wyznacza Antonina wikariuszem Kontraty Ruskiej i przeorem lwowskim, oddając sprawę ostatecznego rozstrzygnięcia sporu Kapituł Generalnej. Walencka Kapituła Generalna odbyta pod nieobecność przedstawicieli Prowincji Polskiej wydaje decyzję utworzenia Prowincji Ruskiej. Prowincja Polska apeluje do papieża⁴¹. Spór przeciąga się do roku 1600, kiedy to papież Klemens VIII unieważnia decyzję Kapituły Walenckiej⁴². W sporze tym jako „Pater Provinciae” bierze czynny udział Regens krakowskiego Studium Generale, występując zdecydowanie w obronie całości granic Prowincji Polskiej⁴³. Skierowuje nawet osobiste pismo w tej sprawie do Gen. Hipolita Beccarii⁴⁴, a Antonin z Przemyśla skarży się temuż Generałowi na niewdzięczność Mościckiego, któremu klasztory ruskie ofiarowały przeorstwo lwowskie i wikariat Kontraty Ruskiej, on zaś opowiada się za krzywdzącą decyzją papieża⁴⁵.

Z końcem roku 1600 O. Mikołaj obejmuje na dwa triennia⁴⁶ przeorstwo klasztoru w Bochni⁴⁷. Równocześnie do 1602 roku pełni jak się

---

³⁹ tamże; *Informationes iuris et facti. Epistolae diversae magistri Antonini Praemisiensis contra Provinciam Poloniae OP. spectantia quoque ac processus criminales contra Antoninum 1596—1599*, dokument 38 i 53.

⁴⁰ W *Progressus causae civilis* znajdują się dwa dokumenty: nr 109 wystawiony przez Prowincjała Feliksa z Wierzbna w Hrubieszowie 18 VIII 1598, zwołujący na dzień IX tegoż roku Kapitułę Prowincjonalną do Krakowa dla załagodzenia sporu z klasztorami Kontraty Ruskiej, gdzie Mościcki nazwany jest przeorem lwowskim, oraz nr 111 z dn. 19 VIII 1598, wystawiony w Bieczu, na którym Mikołaj z Mościsk podpisuje się jako przeor Sandomierski. Widocznie Prowincjał, któremu towarzyszył magister Mościcki, wtedy właśnie odwołuje go z nigdy nie objętego przeorstwa.

⁴¹ *Progressus causae civilis*, dz. przyt., dokument nr 17.

⁴² R. Loenertz OP, *Les origines de l'ancienne historiographie Dominicaine en Pologne*, w: *Archivum Fratrum Praedicatorum, Romae 1938*, t. VIII, ss. 124—162 passim.

⁴³ *Progressus causae civilis*, dz. przyt., dokument 91, 124 i 125; — *Informationes iuris et facti*, dz. przyt., dokument 87.

⁴⁴ *Epistolae Summorum Pontificum*, dokument 150.

⁴⁵ *Informationes iuris et facti*, dz. przyt., dokument 87.

⁴⁶ 20 sierpnia 1604 Mościcki zeznaje, że jako Przeor Bocheński sprzedał folwark Andrzejowi Górskiemu (*Copiae venditionis praedi Conv. Bochnensi*, k. 28). Jako Przeor Bocheński bierze udział w Kapitułach Prowincjonalnej w Warce (*Acta Congregationis Patrum Provinciae in Conventu S. Stanislai Varencensi Ord. Praed. Anno Domini 1605*, die 27 Januarii, dz. przyt., k. 1) oraz w Krakowie (*Acta Congregationis Patrum Provinciae Poloniae Ordinis Praedicatorum in Conventu Cracoviensi SS. Trinitatis, die 16 Januarii A. D-ni 1606*, dz. przyt., k. 3); por. także: Stan. Fischer, *Matka Boska Bocheńska i Jej kult na tle życia religijnego w dawnej Polsce*, Bochnia 1934, s. 97—98.

⁴⁷ *Primus liber Consilii Conventus Cracoviensis SS. Trinitatis ab anno Domini 1596*, dz. przyt., k. 8.

wydaje, funkcję Regensa Studium ⁴⁸. Potem znowu krótko w roku 1603 ⁴⁹. Również prawie dwa triennia rządzi konwentem plockim i Kontratą Mazowiecką ⁵⁰. Tu bierze czynny udział w zakładaniu Sochaczewskiego Domu Sióstr Dominikanek trzeciego zakonu ⁵¹. W tym czasie, jak zresztą i do końca życia, O. Mikołaj ukazuje się jako zagorzały zwolennik zaostrożonej klauzury zakonnej. Właśnie wtedy dokonuje się reforma Benedyktynek Chełmińskich, mająca na celu przystosowanie tego zakonu do zadań wychowawczych. M.in. złagodzona zostaje klauzura. Kroniki zakonne wspominają kilkakrotnie o grupie zwalczającej reformę i usiłującej wprowadzić klauzurę papieską obostrzoną, jaka istniała w zakonach kantemplacyjnych. Grupa ta opiera się o ks. Mikołaja ⁵². Karol Górski, bez podania racji uzasadniających, identyfikuje go z jezuitą Mikołajem Łęczyckim, również wybitnym pisarzem ascetycznym tego okresu ⁵³. Natomiast z dużym prawdopodobieństwem należy wnioskować raczej o Mościckim jako o przywódcy zwolenników papieskiej klauzury. Kronika Dominikanek Gródeckich w Krakowie podkreślając bowiem zasługi O. Mikołaja około założenia klasztoru na prawie papieskiej klauzury i o obostrzonym życiu zakonnym, dodaje: „Było to poniekąd nie na rękę niektórym, a zwłaszcza co pod swym rządem mają inne klasztory panieńskie i ścierali się nieraz z Ojcem Mikołajem o to, że wnosi klauzurę ścisłą, tu w Polsce (wyjawszy Tereski) niezwyčajną, allegując zwyczajem wolniejszej klauzury tu w Polsce z dawna zawziętym. Pokonał ich prawy kościelnymi, które obostrzały bardzo klauzurę klasztorów panieńskich... i otrzymał w tym plac wygrany. Jakoż odtąd po inszych klasztorach klauzura poczęła być ściślejsza” ⁵⁴.

⁴⁸ Wprawdzie podpisując się pod aktami z dnia 28 I 1601 dodaje tylko „prior Bochnensis” (por. tamże, k. 8), ale w Liber Studii Generalis Cracoviensis (dz. przyt., s. 83) figuruje jako Regens w latach 1598—1602.

⁴⁹ „Pro Studio Generali Cracoviensi damus et instituimus, assignamus regentem reverendum patrem fratrem Nicolaum Mosticensem sacrae theologiae magistrum”. *Acta Capituli Provinciae nostrae Regni Poloniae Ordinis Praedicatorum in Conventu Posnaniensi pro prima die juliis celebrati a d. 1603*, dz. przyt., k. 10.

⁵⁰ Jako „prior plocensis et vicarius Masoviae” podpisuje *Acta Congregationis Cracoviensis Anno dni 1608, Martii die prima* (k. 7) oraz *Acta in Congregatione Generali Lublinensi sub A. Reverendis Patribus F. Hyacintho Suscio S. T. Mgro Provinciali Bohemiae, Moravias, Austriae, Commissario Generali per Regnum Poloniae et Fr. Joanne Chrisosthomo S. T. Mgro Provinciali Poloniae Ord. Praedic. Anno dni 1611, die 15 Januarii coadunata* (k. 37).

⁵¹ Nie dochowały się żadne dokumenty dotyczące klasztoru Dominikanek Sochaczewskich. O wspomnianym fakcie informuje wstęp i przedmowa do *Reguly S. Augustyna Biskupa Hipponieńskiego i Constytucji abo Praw Sióstr Zakonnych S. Katarzyny Seneńskiej, nazwanym trzeciego habitu, abo Stanu Pokutniczego S. Dominika*, Kraków 1716, kk. 1 i 3 nlb.

⁵² *Kronika Benedyktynek chełmińskich*, Miesięcznik Diecezji chełmińskiej (1957) ss. 112—150 passim.

⁵³ *Od religijności do mistyki*, dz. przyt., ss. 92 i 95.

⁵⁴ *Kronika abo opisanie postępków y zachodów około fundowania Panien Dominikanek na Gródku w Krakowie*, k. 126.

Innym argumentem jest skarga Dominikanek Przemyskich na Mościckiego, że zmusza je do przyjęcia ścisłej klauzury⁵⁵.

Końcowe lata przeorstwa płockiego O. Mikołaja charakteryzują się burzliwymi wypadkami. Grupa Ojców, którym patronuje Jacek Mlecki i Wincenty Bloch oskarża go o stronnictwo i krzywdzenie niektórych zakonników. Składają nawet wielostronicowy pisemny donos na ręce Komisarza Generalnego Jacka Suskiego i Prowincjała Jana Chryzostoma z Robczyc⁵⁶. Mościcki broni się, skierowując do Rady Ojców Prowincji memoriał domagający się sprawiedliwości⁵⁷. Konflikt ma głębsze podłoże. Tłem są nieporozumienia pomiędzy konwentem krakowskim, który rości sobie pretensje prymatu we wszystkich decyzjach i obsadzeniu stanowisk zakonnych, a pozostałymi klasztorami⁵⁸. Zajmuje się nimi Kapituła Prowincjalna Lubelska w styczniu i lutym 1611 roku a trwająca wyjątkowo kilka tygodni⁵⁹. Wprawdzie Kapituła stosuje sankcje karne wobec obydwu przywódców niezadowolonia⁶⁰, niemniej jednak powołuje Komisję Porozumiewawczą mającą na celu rozstrzygnięcie spornych problemów, a złożoną z dwóch przedstawicieli konwentu krakowskiego i dwóch z innych klasztorów. Z ramienia Ojców krakowskich wchodzi do niej i Mościcki⁶¹, a jej działalność trwa kilka lat. Dopiero w roku 1617 następuje tzw. „Uгода warszawska”, na której zdecydowano darowanie wzajemnych uraz obydwu stron i spalenie aktów sporu⁶².

⁵⁵ *Kronika Panien Dominikanek Przemyskich*, s. 74.

⁵⁶ „Eo die (20 januarii 1611) fuit causa instituta contra R. P. Priorem Plocensem Mgrum Nicolaum per denuntiationem a quibusdam filiis Conv. Plocensis ag extra manentibus, ac si praefatus Pater Mgr Conventum Plocensem oppresserit et multa praedicta ei in dies faciat et hoc in litteris specialibus. Unde fuit statim vocatus P. Fr. Vincentius Bloch, Lector Conv. Plocensis et interrogatus, si harum litterarum sit conscius et illa quae his continentur velit prosequi. Ad quae respondit se de his litteris ne scire, neque si vera sunt, quae his litteris asseruntur, se scire neque vellet eos defendere qui se his scribere ausi fuerunt. Et quia P. Fr. Hyacinthus Mlecki se subscriberat his dictis litteris, ideo fuit vocatus et interrogatus subscripsit se super quosdam articulos contra R. P. Priorem Plocensem. Respondit. Subscripsit”. *Acta in Congregatione Generali Lublinensi sub A. Reverendis Patribus F. Hyacintho Suscio S. T. Mgro Provinciali Bohemiae, Moraviae, Austriae, Commissario Generali per Regnum Poloniae et F. Joanne Chrisosthomo S. T. Mgro Provinciali Poloniae Ord. Praed. Anno D-ni 1611, die 15 Januarii coadunata, dz. przyt., k. 7.*

⁵⁷ „R. P. Fr. Nicolaus Mgr Prior Plocensis die sequenti (21 januarii 1611) obtulit in scriptis suae innocentiae defensionem, qua visa et perspecta decretum est ut P. F. Mlecki una cum aliis consciis, huius modi rationibus R. P. Prioris Plocensis respondeat”. tamże, k. 9.

⁵⁸ Tamże, k. 17.

⁵⁹ tamże, k. 1 i 37.

⁶⁰ *Acta in Congregatione Generali Lublinensi sub A. Reverendis Patribus F. Hyacintho Suscio S. T. Mgro Provinciali Bohemiae, Moraviae, Austriae, Commissario Generali per Regnum Poloniae et P. Joanne Chrisosthomo S. T. Mgro Provinciali Poloniae Ord. Praed. Anno D-ni 1611, die 15 Januarii coadunata, dz. przyt., k. 20.*

⁶¹ tamże, kk. 24—28.

⁶² *Acta Congregationis in Conventu S. Nikolai Sochaczewiae Ord. Praed. die 10 junii 1617, dz. przyt., k. 30.*

Od złożenia przeorstwa płockiego, co ma miejsce przed 3 IX 1611 roku⁶³, Mościcki stale rezyduje w Krakowie i jest m.in. Ojcem Prowincji⁶⁴. Jest to okres najintensywniejszej pracy naukowej O. Mikołaja. W tym czasie spod jego pióra wychodzą prawie wszystkie dzieła teologiczno-moralne, ascetyczne⁶⁵. Dla polskich klasztorów opartych o regułę augustyńską, szczególnie zaś dla Dominikanek Gródeckich, które zakłada⁶⁶, tłumaczy Regułę św. Augustyna i Konstytucje, dodając do nich specjalne wyjaśnienia. Czyni to na mocy uchwały Kapituły Prowincjalnej z r. 1626⁶⁷. Równocześnie Mościcki prowadzi wykłady z teologii moralnej w Studium Generalnym. Jak świadczy współczesny mu Staropolski, na rozwiązywane publicznie kazusy uczęszczają także studenci, a może i profesorowie Akademii Krakowskiej⁶⁸. Również opinie wielu autorów notatek biograficznych⁶⁹, a szczególnie Piotra Pruszcza, że „do niego (Mościckiego) wielu ludzi zacnych, uczonych i w Piśmie św. doktorów przychodziło na poradę i zrozumienie Pisma św., od którego zawsze zdrową i zbawienną naukę odnosili”⁷⁰, choć nie znajdują potwierdzenia w dokumentach, to jednak obok panegiryzmu mają w sobie wiele prawdy. O głębokiej znajomości Pisma św. świadczą dzieła O. Mikołaja.

Należy uznać za rzecz pewną, że biskup krakowski Marcin Szyszkowski zasięga u Mościckiego rady w sprawach rządów Państwem jako se-

---

⁶³ Pod protokołem Rady konwentu krakowskiego z tego dnia figuruje podpis Mościckiego, tylko jako magistra teologii; por. *Primus liber Consiliorum Conventus Cracoviensis SS. Trinitatis*, dz. przyt., k. 29.

⁶⁴ tamże, kk. 30—41 passim; por. także *Liber secundum Consiliorum Patrum in Conventu Crac. SS. Trin. Ord. Praed. Anno D-ni 1616*, kk. 11—17, 34, 38, 40, 77. oraz: *Kronika abo opisanie postępów y zachodów około fundowania Panien Dominikanek na Gródku w Krakowie*, dz. przyt., kk. 84, 90, 96; i *Liber intercisarum domorum et obligationum Missarum ab Anno 1592*, kk. 27—45 passim.

⁶⁵ Na naradzie Rady konwentu krakowskiego w dniu 3 I 1614, otrzymuje pozwolenie na wypożyczenie z Biblioteki Studium Generale ksiąg, które są mu potrzebne do pisania jego własnych dzieł. por.: *Primus liber Consiliorum Conventus Cracoviensis SS. Trinitatis*, dz. przyt., k. 33.

⁶⁶ *Kronika abo opisanie postępów y zachodów około fundowania Panien Dominikanek na Gródku w Krakowie*, dz. przyt., kk. 16, 42, 68.

⁶⁷ „Comittimus R. P. F. Nicolae Mgro ut Constitutiones sororum nostri Ordinis de observantia cum declarationibus idioma polonico typis mandet”. — *Acta Capituli Provinciae Poloniae Lublini, 3 mai A D 1926*, dz. przyt., k. 10.

⁶⁸ „Denique quas nonis casuum conscientiae lectiones in Conventu SS. Trinit. Crac. magna auditorum frequentia publice praelegebat, brevi praelo excussas expectamus”. — S. Starovolski, *Scriptorum Polonicorum Hekatontas*, dz. przyt., s. 101. L. Teleżyński pisze: „Sub eius Episcopatu (Marcina Szyszkowskiego) legit (Nicolaus) casus conscientiae ad quos de Universitate Cracoviensi centeni conveniebant”. por. *De rebus Provinciae S. Hyacinthi Ord. Praed.*, k. 221. To też zrozumiałym staje się, dlaczego Generał Zakonu pozwala Mikołajowi na wykłady teologii w Kapitułarzu. „Die 5 octobris 1594 Mediolani. Concessum fuit P. magistro Nicolao Mosticensi quod possit legere lectionem theologiae in Capitulo hora opportuna, et a nullo possit impediri”. — *Registrum litterarum et actorum Fr. Mariae Hipoliti Beccariae Mag. Gen. Ord. 1589—1599*, dz. przyt., k. 112.

⁶⁹ S. Barącz, *Rys dziejów Zakonu Kaznodziejskiego w Polsce*, dz. przyt., t. II, s. 207—208; — F. Jaroszewicz, *Matka Świętych Polska*, Poznań 1893, t. III, s. 82.

⁷⁰ *Forteca Monarchów*, dz. przyt., s. 264.

nator, a jako kapłan i rządcą diecezji rozstrzygnąć teologiczno-moralnych⁷¹, a jedno z jego dzieł uznaje za obowiązujący podręcznik dla kapłanów zdających egzamin jurysdykcyjny i proboszczów diecezji krakowskiej⁷².

Abraham Bzowski wymienia Mościckiego pomiędzy dominikanami polskimi, posiadającymi papieskie prawo absolucji innowierców⁷³. Klemens Chodykiewicz zaś wspomina o publicznej dyskusji z arianami przeprowadzonej przez niego na rynku krakowskim⁷⁴. Ten ostatni, albo myli Mikołaja z Melchiorem, albo opiera się na wzmiance Bzowskiego, który wymieniając zasługi swych współbraci z przełomu XVI i XVII wieku, przypisuje im zwycięstwo w dyskusjach z arianami. Między innymi wymienia i Mikołaja Mościckiego⁷⁵.

Poważne trudności nasuwała dotychczas biografom Mościckiego data jego śmierci. Ks. W. Wicher zestawiając różne opinie autorów not biograficznych, nie podejmuje jednak próby jej ustalenia. Widocznie są mu niedostępne archiwalne źródła konwentu krakowskiego⁷⁶. Nie zadali sobie trudu ustalenia daty śmierci O. Mikołaja wydawcy Nowego Korbuta⁷⁷. Tymczasem Necrografia Litwanidesa podaje wyraźnie i pewnie datę 6 czerwca 1632 roku jako dzień śmierci Mościckiego⁷⁸. Umiera w opinii

---

⁷¹ „... ad eum Summi Regni antistitis, tamquam ad oraculum confluerent”. — Vita Servi Dei Nicolai Mosticensis ex actis Capituli Generalis, Valentiae 1647 celebrati, dz. przyt., s. 95. Za zdaniem Kapituły Waleńckiej idzie zapewne Teleżyński pisząc: „Eppus etiam Crac-sis Martinus Szyszkowski cum esset senator Regni magni... eius consiliis in Regni negotiis utebatur”. — por.: *De rebus Provinciae S. Hyacinthi Ord. Praed.*, dz. przyt., s. 221.

⁷² por.: Nic Mosticensis, *Examen approbandorum ad S. Confessiones excipiendas et ad Parochias obtinendas, secundum modum ac ordinem per Illustrissimum ac Reverendissimum DD Martinum Szyszkowski, Dei et Apostolicae Sedis Gratia Episcopum Cracoviensem, Ducem Severiensem in Synodo Dioecesiana Anno Domini MDCXXI traditum, in undecim titulo distributum*, Cracoviae 1621, k. 1 nlb.

⁷³ Propago D. Hyacinthi *Thaumaturgi Poloni*, dz. przyt., s. 87.

⁷⁴ *De rebus gestis in Provincia Russiae OP*, dz. przyt., s. 333.

⁷⁵ Propago D. Hyacinthi *Thaumaturgi Poloni*, dz. przyt., s. 89.

⁷⁶ *Mikołaj z Mościsk, teolog — moralista i pisarz ascetyczny z początku XVII wieku*, dz. przyt., s. 209.

⁷⁷ *Bibliografia literatury polskiej*. Nowy Korbut, (Warszawa) 1964, t. II, s. 544.

⁷⁸ „6 junii an 1632. In festo SS. Trinitatis circa meridem, obiit R.P.Fr. Nicolaus Mosticensis S.Th. Doctor, habens annos 73, et in religione 58. Vir doctissimus et regularis vitae observantissimus”. — *Necrographia seu obitus Fratrum Generalium, provincialium, Priorum, Magistrorum, Baccalaureorum, Lectorum, Cursorum, Inquisitorum, Praedicatorum etc. Ordinis nostri anno Domini 1615 per me fratrem Valerianum Lithuanidem, Mgrum Conventus Cracoviensis*, dz. przyt., k. 17.

⁷⁹ „P.F. Nicolaus Moscicensis. S. Theol. Doctor, vir Religiosissimus,... nullis umquam mali nominis, aut turpis famae macula laboravit. Constitutionum Ordinis, praecique silentii, regidissimus observator, ambitionis et praeminentiarum capitalis hostis, multis ante obitum suum annis omnibus Religionis officiis, et gradibus valedixit. In absolvendo divino officio et Sacrosancto Missae Sacrificio, scrupulosissimus; caeremonias Ordinis exactissime ab omnibus observari faciens, grandaeum senectutem in pura et litterali Constitutionum nostrarum observantia finire satagebat”. — Vita Servi Dei Nicolai Mosticensis, Ex actis Capituli Generalis, Valentiae 1647

świętości⁷⁹ w uroczystość Trójcy Przenajświętszej, do której żywi szczególne nabożeństwo. Potomność jednak pamięta go jako wybitnego uczonego, na podstawie spuścizny pisarskiej, której pełna lista nie została jeszcze definitywnie ustalona.

2. BIBLIOGRAFIA SPUŚCIZNY PISARSKIEJ

Pierwsze, bardzo niekompletne wykazy dzieł Mościckiego ukazują się jeszcze za życia Autora. Podają je: Abraham Bzowski⁸⁰ i Szymon Starowolski⁸¹. O większości swoich ascetycznych traktatów wspomina sam O. Mikołaj w wyjaśnieniach do Konstytucji Dominikanek klauzurowych⁸². Również bardzo niepełną ich listę zamieszcza „Vita Servi Dei Nicolai Moscicensis”⁸³, jak i autorowie not biograficznych⁸⁴. Obok niekompletności wspomniane listy spuścizny pisarskiej dominikańskiego Uczzonego nie są wolne od nieścisłości i dowolności w podawaniu tytułów. Zazwyczaj opuszczają miejsce i rok wydania. Te same braki zauważa się u historyków literatury⁸⁵. Nawet „Nowy Korbut” nie jest wolny od wielu błędów⁸⁶. Jak się wydaje, stosunkowo najpełniejszy, choć niekompletny wykaz dzieł Mościckiego podaje Adam Jocher⁸⁷, Sadok Barącz⁸⁸, ks. Wład. Knopiński⁸⁹ i Karol Estreicher⁹⁰. Trudności kompletnego zestawienia pisarskiego dorobku krakowskiego dominikanina mają podwójne źródło. Nie wszystkie jego dzieła wyszły drukiem i to podpisane pełnym imieniem i nazwiskiem. Rękopisy zaś zaginęły bezpowrotnie w konwencie krakowskim, zapewne w czasie pożaru klasztoru, jaki miał miejsce w roku 1850. Stąd też próba ustalenia kompletnej i możliwie dokładnej listy dzieł istniejących i zaginionych na podstawie dotychczasowych wykazów i kwerendy w krakowskich bibliotekach wydaje się konieczna i przydatna.

---

celebrati, w: Nicolai Moscicensis, *Theologia moralis*, dz. przyt., s. 94—95; por. także: F. Jaroszewicz, *Matka Świętych Polska*, dz. przyt., t. III, s. 81—82.

⁸⁰ Propago D. Hyacithi *Thaumaturgi Poloni*, dz. przyt., s. 94—95.

⁸¹ *Scriptorum polonicorum Hecatontas*, dz. przyt., s. 101.

⁸² *Reguła S. Augustiana Biskupa Hipponeńskiego, biskupa i doktora kościelnego. Constitucje Sióstr wtórego habitu Zakonu Kaznodziejów*, Kraków (1629), s. 245—246.

⁸³ Nicolai Moscicensis, *Theologia moralis*, dz. przyt., s. 94—95.

⁸⁴ por. notę 1.

⁸⁵ M. Wiszniewski, *Historia literatury polskiej*, Kraków 1844, t. VI, ss. 303—307; F. Bentkowski, *Historia literatury polskiej*, dz. przyt., t. II, s. 22; W.A. Maciejowski, *Piśmiennictwo polskie od czasów najdawniejszych aż do roku 1830*, dz. przyt., t. III, ss. 710—712.

⁸⁶ *Bibliografia literatury polskiej*. Nowy Korbut. dz. przyt., t. II, s. 544—545.

⁸⁷ *Obraz bibliograficzno-historyczny literatury i nauk w Polsce*, „Wilno 1840—1847, t. II, ss. 620, 621; t. III, ss. 6, 53, 289, 332.

⁸⁸ *Rys dziejów Zakonu Kaznodziejskiego w Polsce*, dz. przyt., t. II, ss. 208—210.

⁸⁹ *Encyklopedia kościelna*, Warszawa 1883, t. XV, ss. 157—160.

⁹⁰ *Bibliografia polska*, Kraków t. XXII, ss. 582—586.

Zanim Mikołaj z Mościsk wsławi się jako wybitny teolog polski, zyczajem ówczesnym prowadzi wykłady z zakresu filozofii. Owocem wykładów są:

a. dzieła filozoficzne

Drukiem ukazuje się jedynie sześciokrotnie wydany w kraju i za granicą podręcznik logiki w dwu wersjach⁹¹, jako:

1. *Institutionum logicalium libri septem*⁹².
2. *Elementa logices in septem partem distincta*⁹³.

Niestety, nie dochowało się inne, niedrukowane dzieło O. Mikołaja, którego dokładny tytuł podaje inny, współczesny mu dominikanin: Abraham Bzowski⁹⁴, a potwierdza Szymon Starowolski⁹⁵, mianowicie: *Elementa ad universam Aristoteleam speculativam philosophiam*.

Bardziej znany jest jednak krakowski dominikanin jako teolog przez swe:

b. pisma teologiczno-moralne

Szczególnym zainteresowaniem O. Mikołaja cieszą się zagadnienia etyczne. Z tej dziedziny ukazują się:

1. *Elementa ad S. Confessiones*.

O ich popularności i przydatności świadczy dziewięciokrotne wydanie, w tym trzykrotne za granicą, wciąż przez Autora uzupełniane i poprawiane⁹⁶.

---

⁹¹ Wersja pierwsza spotyka się pewnie z krytyką, zresztą i sam autor dostrzega pewne niedociągnięcia, gdyż pisze w przedmowie do wersji poprawionej: „Haec Elementa alio quidem sub titulo edita verum ab authoris absentiam non sine mendis. Postea alibi iterum irrequisitio auctore recusa. Tandem etiam contra emendatum exemplar atque transmissum mendose impressa. Non restabat aliud, nisi in praesentia authoris illa imprimi, et ab erroribus quibus hactenus scatebat expurgari”. — *Elementa logices in septem partes distincta*, Cracoviae 1625, s. 2.

⁹² Cracoviae 1606, 8°, kk. nlb 2 + ss. 157 (B J — sygn. 50860 I); — *Coloniae Agrippinae* 1614, 8°, kk. nlb + ss. 160 (BJ — sygn. 390889 I). Obydwa wydania dedykowane Tomaszowi Zamojskiemu, synowi hetmana Jana Zamojskiego, studentowi Akademii Zamojskiej.

⁹³ Cracoviae 1625, 12°, ss. 284 + 1 tabl. — (BJ — sygn. 50827 I); Cracoviae 1650, 24°, kk. nlb 5 + ss. 243 + 4 tabl. — (BJ — sygn. 53878 I); *Coloniae Agrippinae* 1625 i 1671. Wydania kolońskie wspomina J. Quetif, *Scriptores Ordinis Praedic.*, dz. przyt., t. II, s. 456. Estreicher (s. 584) przyjmuje jeszcze jedno wydanie kolońskie z roku 1625 tylko pod zmienionym tytułem. Jest to jednak mało prawdopodobne.

⁹⁴ Propago D. Hyacynthi *Thaumaturgi Poloni*, dz. przyt., s. 94.

⁹⁵ *Scriptorum polonorum Hecatontas*, dz. przyt., s. 101.

⁹⁶ a) Wydane samodzielnie: Cracoviae 1603, 8°, kk. nlb 5 + ss. 207 (BJ — sygn. 35942 I); — Cracoviae 1603, 12°, kk. nlb 6 + ss. 280 (BJ — sygn. 35943 I); — *Coloniae Agrippinae* 1610, 12°, kk. nlb 8 + ss. 268 (Estr. 583); — *Coloniae* 1619, 12°, kk. 2 + ss. 376 (B. Czart. 7894); — *Coloniae* 1671 (J. Quetif, *Scriptores Ordinis Praedic.*, dz. przyt., t. II, s. 456). Wątpliwość budzi podane przez Estreichera (s. 583) na podstawie katalogu księgarskiego kolońskie wydanie z r. 1618, Jest to raczej wspomniane już wydanie z r. 1719. Nikt bowiem takiego wydania nie podaje, nawet Quetif.

W kilkanaście lat po pierwszym dziełku, obejmującym właściwie całość zagadnień teologiczno-moralnych, Mościcki oddaje do druku następną o podobnej tematyce:

2. *Examen approbandorum ad Confessiones excipiendas et ad parochias obtinendas*⁹⁷, które cieszy się podobną jak poprzednie poczytnością. Przez biskupa krakowskiego zaś Marcina Szyszkowskiego uznane zostaje za podręcznik dla przygotowujących się do egzaminów jurysdykcyjnych. Nic też dziwnego, że wznawiane jest jeszcze siedmiokrotnie⁹⁸.

Zagadnienia związane z Sakramentem Pokuty podejmuje wreszcie krakowski dominikanin w:

3. *S. Artis Poenitentiariae Tyrocinium*, dziele czterokrotnie wydawanym⁹⁹, do którego dołącza:

4. *Appendix ad Tyrocinium S. Artis Poenitentiariae*, wznowiony wkrótce samodzielnie¹⁰⁰.

Najprawdopodobniej na życzenie Szymona Makowskiego¹⁰¹, a może i Wydziału Teologicznego Akademii Krakowskiej już w kilkadziesiąt lat po śmierci Mościckiego, dominikanin Ferdynand Ohm Januszowski przygotowuje wydanie całości dzieł teologiczno-moralnych swego współbrata, które ukazują się nakładem Drukarni Uniwersyteckiej jako:

5. *Theologia moralis*¹⁰², wznowione w kilkanaście lat później¹⁰³.

---

b) Wydania dołączone do *S. Actis Poenitentiariae Tyrocinium*: *Cracoviae 1625*, 8°, ss. 205—416 (BJ — sygn. Aug. 14); — *Cracoviae 1631*, ss. 203—418 (BJ — sygn. 35944 I).

c) Wydania włączone do *Theologia moralis*: *Cracoviae 1683*, cz. I, ss. 1—200 (BJ — sygn. 35939 I); *Cracoviae 1701*, cz. I, ss. 1—94 (BJ — sygn. 36708 I).

⁹⁷ *Cracoviae 1621*, in folio, k. nlb 1 + ss. 40 (BJ — sygn. 259513 III).

⁹⁸ *Cracoviae 1622*, in folio, kk. nlb 4 + ss. 59 (B. Czart. 1291); — *Cracoviae b.r.r.*, 12°, kk. nlb 12 + ss. 239 (BJ — sygn. 35941 I); — *Cracoviae b.r.w.*, 12°, kk. nlb 12 + ss. 239 (BJ — Aug 12, druk odmienny od poprzedniego); — w: *S. Artis Poenitentiariae Tyrocinium*, *Cracoviae 1631*, ss. 308—416 (BJ — sygn. 35944 I); — w: *Theologia moralis*, *Cracoviae 1683*, cz. II, ss. 1—322 (BJ — sygn. 35939 I); oraz: *Cracoviae 1701*, cz. II, ss. 1—157 (BJ — sygn. 36708 I).

⁹⁹ *Cracoviae 1625*, 8°, kk. nlb 7 + ss. 416 + kk. nlb 3 + ss. 16 Appendix (BJ — Aug 14); *Cracoviae 1631*, 8°, kk. nlb 12 + ss. 418 — (BJ — sygn. 35944 I). Do pierwszego wydania dołącza Autor, jak już wspomniano: *Elementa ad S. Confessiones*, a do drugiego również: *Examen approbandorum ad sacras Confessiones*. Wydania trzecie i czwarte w: *Theologia moralis*, *Cracoviae 1683*, cz. III, ss. 1—204 (BJ — sygn. 35939 I) i *Cracoviae 1701*, cz. III, ss. 1—101 (BJ — sygn. 36708 I).

¹⁰⁰ *Cracoviae 1626*, 8°, kk. 10 (Estreicher s. 582 twierdzi, że egzemplarz znajdował się w Bibliotece Uniwersytetu Warszawskiego).

¹⁰¹ Ks. W. Wicher nazywa Mościckiego mistrzem Makowskiego, który wywarł poważny wpływ na moralistę Akademii Krakowskiej (por.: *Mikołaj z Mościsk teolog-moralista i pisarz ascetyczny z początku XVII w.*, dz. przyt., s. 217, nota 1).

¹⁰² *Cracoviae 1683*, 8°, kk. nlb 20 + ss. 200 + 322 + 204 + 95 (BJ — sygn. 35939 I).

¹⁰³ *Cracoviae 1701*, 4°, kk. nlb 4 + ss. 94 + 157 + 101 + 52. J. Quetif wspomina jeszcze o wydaniu rzymskim pisząc: „Extat Romae Casanatensi, est que aut altera editio aut opus posthumum”. (por.: *Scriptores Ordinis Praedic.*, dz. przyt., t. II, s. 546).

Trudności nasuwa natomiast ustalenie, czy Mikołaj z Mościsk jest autorem innych, nie wydanych, ale często przez współczesnych i potomnych wspomnianych dzieł teologiczno-moralnych ¹⁰⁴.

Za współczesnym O. Mikołajowi Starowolskim trzeba przyjąć jako rzecz niemal pewną, że spod pióra tego dominikańskiego teologa wyszła:

6. *Suma theologica Angelici Doctoris Thomae ad formam syllogisticam exhibita et contracta* ¹⁰⁵.

Ponieważ Bzowski komentarza tego jeszcze nie zna, jego powstanie przyjąć trzeba na rok około 1610 ¹⁰⁶.

Również za Starowolskim ¹⁰⁷ i innymi ¹⁰⁸ autorami za pewne uważać należy istnienie:

7. *Lectiones casuum constientiae*.

Ks. W. Wicher uważa ich zagubienie za poważną stratę dla historii teologii polskiej, gdyż mogłyby stanowić poważny przyczynek do zrozumienia rodzimej kazuistyki ¹⁰⁹.

Wymieniane przez Szymona Starowolskiego jeszcze dwie inne pozycje O. Mikołaja, a to:

1° *Tabula Sacramentorum, irregularitatum, censurarum, affinitatis, aliarumque rerum necessarium* ¹¹⁰ i

2° *Modus seu methodus examinandi ordinandorum* ¹¹¹

utożsamić trzeba z dziełami już wymienionymi. Pierwszą z *Appendix'em ad Tyrocinium S. Actis Poenitentiariae*, drugą zaś z *Exmanem approbandorum ad Confessiones excipiendas et ad parochias obtinendas* ¹¹². Te właśnie dzieła zamykają treść wymienionych pozycji. Starowolski zapewne nie zna jeszcze ich właściwego tytułu.

Krakowski znawca historii teologii moralnej w Polsce ks. Władysław Wicher, charakteryzując spuściznę teologiczno-moralną Mościckiego pisze, że choć ten Autor nie wyszedł w niej poza treść podręcznikową, to jednak

---

¹⁰⁴ Skrupulatne badania Archiwum Dominikanów Krakowskich nie dały, niestety, żadnych rezultatów.

¹⁰⁵ *Scriptorium polonicorum Hecatontas*, dz. przyt., s. 101. Tytuł podany przez J. Quetifa (*Scriptores Ordinis Praedic.*, dz. przyt., t. II, s. 546) nie jest dosłowny.

¹⁰⁶ Propago D. Hyacinthi *Thaumaturgi Poloni*, dz. przyt., s. 94; — K. Chodykiewicz pisze o dwóch tomach tego komentarza (por.: *De rebus Gestis*, dz. przyt., s. 332). U tego autora widać wyraźnie przepisywanie wiadomości z dwóch różnych źródeł. Ma bowiem obok siebie dwa różniące się pomiędzy sobą zestawy dzieł Mościckiego.

¹⁰⁷ *Scriptorium polonicorum Hecatontas*, dz. przyt., s. 101.

¹⁰⁸ por. spis autorów not biograficznych, nota 15.

¹⁰⁹ Mikołaj z Mościsk *teolog-moralista i pisarz ascetyczny z pocz. XVII w.*, dz. przyt., s. 218.

¹¹⁰ *Scriptorium polonicorum Hecatontas*, dz. przyt., s. 101.

¹¹¹ tamże.

¹¹² Chodykiewicz, który podaje zestaw dzieł Mościckiego na podstawie starszych źródeł, tak pisze o „*Examen approbandorum ad Confessiones excipiendas et ad parochias obtinendas*”: „*Nicolaus Mosticensis edidit Examen approbandorum ad Sacras Ordines*” — por. *De rebus gestis*, dz. przyt., s. 332.

jest ona poważnym źródłem do rozpoznania zapatrywań polskich teologów XVII wieku na powstałe w tym czasie opinie probabilistyczne¹¹³.

Można wskazać również w twórczości Mikołaja na dwa niewielkie

c. dzieła dogmatyczne

Są to mianowicie:

1. *Nauka o świętych relikwiach i odpustach*¹¹⁴, oraz
2. *Reliquiae authenticae quae asservantur et colluntur in Ecclesia parochiali S. Joannis Baptistae civitatis Moscicensis*¹¹⁵.

Pod koniec życia zainteresowania krakowskiego teologa kierują się ku ascetyce chrześcijańskiej. Owocem tych zainteresowań są:

d. traktaty ascetyczne

bardzo wysoko oceniane przez współczesnych i potomnych. Do nich należy zaliczyć dołączane do kolejnych wydań „Elementa ad S. Confessiones” i pisane po łacinie:

1. *De studio meditatonis*¹¹⁶
2. *Pro accedentibus ad Communionem*¹¹⁷.

Inne traktaty ascetyczne pisze O. Mikołaj w języku ojczystym:

Oto one:

3. *Infirmaria chrześcijańska*, zawierająca w wydaniu pierwszym¹¹⁸ dwie części, a w drugim i trzecim uzupełniona częścią trzecią¹¹⁹.
4. *Elementarzyk ćwiczenia duchownego*, wydawany dwukrotnie¹²⁰.

¹¹³ Mikołaj z Mościsk teolog-moralista i pisarz ascetyczny z pocz. XVII w., dz. przyt., s. 217.

¹¹⁴ Bez miejsca i roku wydania, kk. nlb 10 (BJ — sygn. 36584 I). Drukowane zapewne w Krakowie, ale rok wydania trudno ustalić. Po raz drugi wydano to dzieło wraz z *Elementarzykiem ćwiczenia duchownego*, Częstochowa 1722, ss. 426—446.

¹¹⁵ 1630, in folio, kk. nlb 2 (BJ — sygn. 47856 II).

¹¹⁶ por. wydanie pierwsze: *Elementa ad S. Confessiones, Cracoviae 1603*, ss. 186—207 i następne wydania.

¹¹⁷ por. wydanie drugie: *Elementa ad S. Confessiones, Cracoviae 1603*, ss. 246—280 i wydania następne.

¹¹⁸ w Krakowie 1624, 4°, kk. nlb 2 + ss. 92 + kk. nlb 2 (BJ — sygn. 37889 I). Tytuł części drugiej Infirmarii chrześcijańskiej brzmi: „Walna wojna duchowna”, ss. 65—92.

¹¹⁹ w Krakowie, 4°, kk. nlb 6 + ss. 64 + 92 + kk. nlb 5 + ss. 43 (BJ — sygn. 36583 I). Do tego i następnego wydania dołączona cz. III: „Nauka ostrożnego życia”; Wydanie trzecie razem z *Elementarzykiem ćwiczenia duchownego*, Częstochowa 1722, 4°, ss. 447—604 (BJ — sygn. 37921 I).

¹²⁰ w Krakowie 1626, 4°, kk. nlb 6 + ss. 368 (BJ — sygn. 36706 I); — Częstochowa 1722, 4°, kk. nlb 4 + ss. 606 (BJ — sygn. 37921 I). Cztery rozmyślenia o rzeczach ostatecznych przedrukowano w dziełku zbiorowym: „Nauka dobrego i szczęśliwego umierania” w Krakowie 1675, ss. 233—253 (BJ — sygn. 72581 I).

Ostatnie wreszcie ascetyczne „opus vitae” polskiego dominikanina stanowi:

5. *Akademia pobożności, nie tylko zakonnym osobom do doskonałości potrzebna ale y świeckim do zbawienia barzo przygodna.*

O poczytności tej książki i zapotrzebowaniu społecznym świadczy fakt jej czterokrotnego wydania na przestrzeni dwu lat¹²¹, bo po raz piąty przedrukowano ją prawie w sto lat później¹²².

Dla ukazania całości piśmiennictwa Mościckiego wskazać należy jeszcze na:

e. tłumaczenia

Ich zakres jest dość ograniczony, bo obejmujący jedynie *Regułę św. Augustyna i Konstytucje Dominikanek i Norbertanek*, wraz z niewielkimi komentarzami. Kolejność czasowa tłumaczeń jest następująca:

1. *Reguła S. Augustiana Biskupa Hiponeńskiego i Konstytucje abo Prawa Sióstr Zakonnych S. Katarzyny Seneńskiej, nazwanych trzeciego habitu abo stanu pokutnego S. Dominika*¹²³.

2. *Reguła S. Augustiana Hiponeńskiego Biskupa i Doktora kościelnego i Constitucje Panien Zakonu Premonstratensów*¹²⁴.

3. *Reguła S. Augustiana, Hiponeńskiego Biskupa, Doktora kościelnego i Constitucje Sióstr wtórego Habitu Zakonu Kaznodziejów*¹²⁵.

Juszyński¹²⁶, a za nim inni¹²⁷ nazywają Mościckiego poetą, powołując się na Okolskiego¹²⁸, który przytacza wiersz zamieszczony w dedykacji dołączonej do „Elementa logices”¹²⁹. Nie wydaje się jednak, by polski Teolog obdarzony był poetyckimi zdolnościami.

¹²¹ w Krakowie 1628, 4°, kk. nlb 4 + ss. 606 + 108 (Bibl. SS. Wizytek w Krakowie — sygn. 129) — Estreicher (s. 582) błędnie mieni to wydanie edycją drugą; w Krakowie 1628, 4°, kk. nlb 3 + ss. 721 (Bibl. SS. Norbertanek w Krakowie — sygn. 258); w Krakowie 1628, 4°, kk. nlb 3 + ss. 721, ale dedykacja Mikołajowi Ligęzie z Borku (Biblioteka Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego — sygn. XVII 796); w Krakowie 1629, 4°, kk. nlb 3 + ss. 613 + 108 (BJ — sygn. Aug. 3018).

¹²² Częstochowa 1722, 4°, kk. nlb 3 + ss. 724 (BJ — sygn. Aug. 8033); — w drugiej części tytułu wyraz „świeckim” zastąpiono słowem „każdemu”. Jego treść w tym kontekście jest jednak identyczna.

¹²³ w Krakowie 1616, 4°, kk. nlb 4 + ss. 12 + 112 (Bibl. SS. Dominikanek w Krakowie — sygn. 96).

¹²⁴ Bez miejsca i roku wydania, 4°, kk. nlb 4 + ss. 10 + 128 (Bibl. SS. Norbert. w Krakowie — sygn. 504). Ponieważ książka jest współprawną razem ze „Zwierciadłem na Regułę S. Augustina” Lairvela’a: wydanym w Krakowie 1619, należy sądzić, że i Reguła wydana została w tym okresie.

¹²⁵ Bez miejsca i roku druku, 4°, kk. nlb 4 + ss. 13 + 296 (BJ — sygn. 38125 I). Książka wyszła po 1626 roku, ponieważ dopiero w tym roku Kapituła Prowincjonalna Lubelska poleciła O. Mikołajowi tłumaczenie „Reguły i Konstytucji”; — por. nota 81.

¹²⁶ *Dykcyonarz poetów polskich*, Kraków 1820, t. I, s. 317.

¹²⁷ M. Wiszniewski, *Historia literatury polskiej*, dz. przyt., t. VI, ss. 302—307 passim.

¹²⁸ *Orbis Polonus*, dz. przyt., s. 341.

¹²⁹ dz. przyt., k. 1.

3. CHARAKTERYSTYKA TWÓRCZOŚCI ASCETYCZNEJ

Ascetyczna twórczość Mikołaja z Mościsk, dorobek ostatnich lat życia autora, ma swoją genezę w konferencjach głoszonych w klasztorze Sióstr Dominikanek i Norbertanek. Zdaniem Jucewicza¹³⁰ opierającego się na *Kronice klasztoru Dominikanek krakowskich*¹³¹, przynajmniej *Elementarzyk ćwiczenia duchownego* i *Akademia pobożności* są ich owocem. Wskazuje na to również wewnętrzna budowa poszczególnych rozdziałów. Brak im często powiązania. Każdy z nich mógłby stanowić niejednokrotnie odrębną całość. Do napisania znowu *Infirmarii chrześcijańskiej* daje Autorowi natchnienie choroba jednej z pierwszych sióstr dominikanek na Gródku¹³². Stąd charakter popularno-naukowy wszystkich dzieł ascetycznych pisanych w języku polskim, w przeciwieństwie do jego spuścizny teologiczno-moralnej. Inną przyczyną, która narzuca taki charakter ascetycznej twórczości polskiego dominikanina jest jej przeznaczenie. Jest ona pomyślana jako ascetyczne wskazania przede wszystkim dla zakonnic i osób świeckich. Toteż teoretyczne rozważania mieszają się na przemian z praktycznymi wskazówkami.

Ten teoretyczno-praktyczny charakter dzieł ascetycznych nie umniejsza jednak w niczym ich wartości treściowej. Ich treść jest głęboko przemyślana, a przy tym nie banalna ani powierzchowna¹³³.

Język ojczysty, którym posługuje się polski Teolog w większości dzieł ascetycznych, jędrny i czysty, bez tak charakterystycznego dla baroku makaronizmu¹³⁴. Natomiast wiele do życzenia pozostawia łacina: zawiła, trudna do zrozumienia, daleka od form klasycznych.

Ascetyczna problematyka Mościckiego przedstawia się dość różnorodnie.

Dzieło *Infirmaria chrześcijańska* rozstrząsa zagadnienie chorych i niebezpieczeństw dla duszy, jakie płyną z choroby, oraz problem środków, jakimi należy się im przeciwstawić. Do uwag tych dołącza Autor problem przestrzegania najdrobniejszych obowiązków i unikania grzechów lekkich. Rozstrzygnięcia zaś zawierają wiele trafnych i głębokich myśli, a przy tym pod względem dogmatycznym są bez zarzutu.

¹³⁰ Okruszyny biograficzne, dz. przyt., s. 141.

¹³¹ *Kronika albo opisanie postępków y zachodów około fundowania Panien Dominikanek na Gródku w Krakowie*, dz. przyt., kk. 118—124 passim.

¹³² „... gdy jedna z nich rozchorowała się, dało mu to asumpt do wydania *Infirmarii*, w której wyluszczył sposób zachowania się w chorobie”. K. Jucewicz, *Okruszyny biograficzne*, dz. przyt., s. 141.

¹³³ W. Wicher, *Mikołaj z Mościsk teolog-moralista i pisarz ascetyczny z pocz. XVII w.*, dz. przyt., s. 225.

¹³⁴ tamże, s. 220 i 225; por. także: A. Jocher, *Obraz bibliograficzno-historyczny literatury i nauk w Polsce*, t. III, s. 289; oraz M. Wiszniewski, *Historia literatury polskiej*, dz. przyt., t. VI, ss. 302—307 passim.

Podzieloną na pięć części *Akademię pobożności* bez przesady nazwać można poważnym podręcznikiem chrześcijańskiej ascetyki i mistyki. Jest to pierwszy, przez polskiego Uczzonego napisany podręcznik z tej teologicznej dyscypliny, zamykający w sobie niemal wszystkie zagadnienia życia wewnętrznego¹³⁵.

Problem zaś modlitwy wewnętrznej zgłębia Mościcki w *Elementarzyku ćwiczenia duchownego*, w dwunastej części *Elementa ad S. Confessiones* zatytułowanej *De studio meditationis*, oraz w piątej części (classis) wspomnianej już *Akademii pobożności*. Jako najobszerniej i najgruntowniej potraktowany przez Autora, domaga się głębszej analizy.

MIKOŁAJ DE MOŚCISKA, (1559—1632) SA VIE, SON ACTIVITÉ
ET SON OEUVRE

Résumé

L'auteur présente la biographie de Mikolaj de Mościska grand théologien dominican de Pologne, vécu dans les années 1559—1632.

Dans la partie suivante de l'article on parle aux oeuvres, que Mikolaj a laissée, en matière de philosophie, théologie morale, dogmatique et ascétique. On y joint aussi la liste des traductions des auteurs étrangers, faites en polonais.

---

¹³⁵ W. Wicher, *Mikołaj z Mościsk teolog-moralista i pisarz ascetyczny z pocz. XVII w.*, dz. przyt., s. 223.